

Don
GUSTAVO
LÁNYAI
SONSOLES ÓNEGA

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2026

www.alexandra.hu • www.moobius.hu
www.europakiado.hu

- Úgy tudom, a Valdés-kúriában gyerek született.
- Honnan tudod?
- A kikötőben beszélük, és a hír úgy repül, mint a sirály. De mást is mondanak.
- Mit mondanak?
- Hogy a cseléd és az úrnő egyszerre szült. *Iso é cousa de meigas*.*

* És ez boszorkányság. (*galego*) A galego vagy gallego (spanyolul) hivatalos nyelv Spanyolország északnyugati régiójában, Galiciában, ahol a lakosság több mint fele beszéli anyanyelvként. Közeli rokonságban áll a portugállal.

ELSŐ RÉSZ

Punta do Bico, 1900 februárja

1. fejezet

Bizonyos történetek, amelyek megérdemelnék, hogy elmeséljék őket, évszázadokon át rejtve maradnak. Egyes családi legendák a halottakkal együtt a föld alá kerülnek, és a hamvak alól kell előásni őket. Az Espiritu Santo-kúria falai mögött lezajlott dráma ezek közé tartozik.

Senki sem merete eddig megírni.

Bár sokáig keringett, mint a tenger felett a sirály.

A Valdés család éppen befejezte a vacsoráját, amikor a tengerből sós levegője az ebédlőbe zúdult, és követte őket még a kandallóval fűtött szalonba is, ahol Doña Inésre rátört a szülés jeges fájdalma.

Már napok óta furcsán érezte magát, de nem számított rá, hogy ilyen hamar elérkezik az idő. Amire számítani lehetett, az Renatának, a kulcsos cselédnek a szülése volt, aki az uradalom kasznárjával, Domingóval élt házasságban az Espiritu Santo-birtokon.

Hogy Don Gustavo Valdés sejtette-e előre, mi fog történni az elkövetkező órákban, azt csak találgatni lehet. Valójában senki sem tudná biztosan megmondani, mi történt az után az éjszaka után, amely éppen olyan zivataros volt, mint február bármelyik éjszakája a Pontevedra tartománybéli Punta do Bicón.

Az északi szél olyan erővel rázta az ablakokat, hogy attól lehetett tartani, egy dühödt rohammal betöri valamelyiket. Don Gustavo megpiszkálta a kandallóban izzó fahasábokat, majd elmerült egy cukorrépa-termesztésről szóló cikk olvasásában. Egy új répafajtáról volt benne szó, ami érdekes lehetőségeket kínált a cukorgyártás fellendítésére.

Doña Inés szólt, hogy fájásai vannak, a férje azonban elengedte a füle mellett a jelzést. Nem vette észre, hogy a felesége szeme alja egészen sötét, mint ahogyan azt sem, hogy a hasa szinte a combját éri, már annyira leszállt. Amilyen távol ültek egymástól – a férfi a füles foteljában, az

asszony az ugyanolyan kárpitozású karosszékekben –, nem vehette észre, hogy Doña Inés lázas.

– Nem érzem jól magam, Gustavo – szólta újra az asszony.

A férje felnézett az újságból.

– Feküdj le, szívecském. Én is mindjárt felmegyek.

Doña Inés a férjére nézett, de az már újra belemerült az *El Faro* olvasásába, úgyhogy nem háborgatta tovább. Kicsoszogott a konyhába, és megkérte Isabelát, a szobalányt, készítsen neki egy forró teát.

– Bár nem tudom, képes leszek-e meginni. Mindjárt meghalok.

– Mi a baj, asszonyom?

– Nagyon fáj itt.

A hasa alsó részére mutatott.

– Mintha fejszével hasogatnák.

– Menjen fel a szobájába, *señora*. Máris viszek magának egy kamilla-főzetet.

– Ne kamillát hozzon, Isabela. Inkább hársfát.

– Hársfateát?

– Igen. Jaime alszik már?

– Alszik, asszonyom. Mint az angyal. Érte ne aggódjon. Menjen csak fel az emeletre, mindjárt ott leszek. Nagyon vacakul néz ki.

– Renata hogy van? – érdeklődött Doña Inés a másik cseléd felől, mert lefekvés előtt szerette ellenőrizni, rendben vannak-e a ház körül a dolgok.

– Este hatkor bezárkózott a házba.

– És azóta nem jött ki?

– Nem, asszonyom.

– És Domingóról tud valamit?

– Á, az biztos a kocsmá körül tekereg – legyintett Isabela.

Doña Inés a hasába nyilalló fájdalomtól a földre rogyott.

– Nagyon hitványul érzem magam. Az a gyanúm, hogy ma megszsz a gyerek.

– Jaj, asszonyom! Ne mondjon ilyet! – aggályoskodott a szobalány.

– Vasárnap van. És nem szóltunk a bábának. Nem érne ide időben Vigóból. Vasárnap van! – ismételte meg nyomatékkal.

– Vajon Cubedo doktor ébren van-e még?
– Fogalmam sincs, *señora*. De Cubedo doktor nem is szülészorvos, azt tudja asszonyom, ugye?

– Nem számít. Menjen el érte, kérem!

– És hol találom éjnek évadján?

– Otthon. Vagy akárhol. Mit tudom én! – nyögte Doña Inés.

A hasát alulról tartva felvászorgott a lépcsőn a hálószobába, és ahogy az ágyra dőlt, ismeretlen fájások rohanták meg. Nem hasonlítottak azokra az összehúzóadásokra, amelyek egy évvel korábban a nagyobbik gyermeke, Jaime érkezését jelezték. Szokatlanul szárazak és nyilallóak voltak. Benyúlt a hasa alá az ágyékához, és véres lett a keze.

– Isabela! Isabela! Nincs vesztegetni való időnk!

– Ki hangoskodik? Csak nem a feleségem? – riadt fel Don Gustavo.

Földre hajította az újságot, és megindult a lépcső felé. Isabela a gazdáját válasza sem méltatva elrohant Cubedo doktorért. Az orvos már hálóingben volt, és éppen nyugovóra akart térni, amikor Isabela bevizsgált.

– Doktor úr, jöjjön gyorsan a Valdés-uradalomba! Doña Inésnél megindult a szülés. A halálán van.

– Ne túlozz, te lány!

– Nem túlzok, higgye el! Azt mondja, olyan, mintha fejszével hasogatná a méhét. Pedig még nincs itt az ideje a szülésnek. Siessen már, az isten szerelmére!

– Mennyi ideje lenne hátra?

– Még legalább három hét!

– A te számításaid szerint...

– Igen, uram. Az én számításaim szerint.

A szobalány olyan kétségbeesetten rimánkodott, hogy az orvos úgy, ahogy volt, hálóingben indult útnak. Sebtében kabátot kanyarított a vállára, és felkapta a táskáját, de arra már nem tudott gondolni, hogy az esernyőt is magához vegye, noha lett volna miért, hiszen irgalmatlanul szakadt az eső. Az utak olyan sárosak voltak, hogy bármennyire igyekeztek, nem szedhették igazán a lábukat, mert féltő volt, hogy bármelyik pillanatban elcsúsznak, és Cubedo doktornak nem sok kedve volt az

ilyesfajta ijedelmekhez. A kutyák vonyítottak, a macskák hanyatt-homlok menekültek, amikor meghallották a kúria kapujának nyikordulását. Bőrig ázva, a lépcsőfokokat kettesével szedve rohantak fel az emeletre a Valdés házaspár szobájába. A falépcsőn minden lépésük nyomán tócsákban állt a víz. Don Gustavo összetört lélekként állt az ágy mellett, amelyben Doña Inés kínkeservesen vajúdott, minden eredmény nélkül.

– Az ég szerelmére, Cubedo doktor, mentse meg a feleségemet!
– zokogta Don Gustavo.

– Ne mondjon ilyet, Don Gustavo, csak egy egyszerű szülésről van szó.

– De ez a szülés rosszul kezdődik! – replikázott Don Gustavo.

Az orvos keresztet vetett, kibújt csuromvizes hálóingéből, és magára húzott egy száraz inget meg egy nadrágot, amit Don Gustavótól kért kölcsön. Szinte elveszett bennük, mert ő és a hízás távol álltak egymástól; vékonydongájú, horpadt hasú ember volt világéletében.

– Merre van a mosdó? Kezet kell mosnom.

Isabela a fürdőszobába vezette az orvost, aki mosakodás közben elmagyarázta a lánynak, mit kell tennie.

– Ide figyelj, gyermekem! Tegyé fel vizet melegedni, és ha már elég forró, hozd fel nekem.

Csöpögő kézzel jött ki a mosdóból. Bement Doña Inéshez, és az ajkával ellenőrizte, hogy lázas-e.

– Meztelenre fogjuk vetkőztetni. Le kell vinnünk ezt a lázat.

Gyorsan levetkőztették az asszonyt. Az orvos is segített, ahogy csak tudott, mert az illendőségnek most sem ideje, sem helye nem volt.

– Takarja be egy vékony lepedővel, és kérjen a szobalánytól néhány ócska rongyot.

– Doktor úr, vérzik – motyogta Don Gustavo, amikor észrevette felesége lábai közt a lepedőn barnálló csíkot.

Cubedo felvetette, hogy szükségük lenne egy másik cseléd segítségére is, mire az úr azt felelte, hogy a vasárnapra való tekintettel Renata már nincs szolgálatban.

– De ez most vészhelyzet! – tiltakozott az orvos.

– Vasárnap van, és Renata pihen – jelentette ki ellentmondást nem tűrően Don Gustavo.

Isabela éppen akkor lépett be a lavór forró vízzel a kezében, és e szavak hallatán az ereiben is forrni kezdett a vér a dühtől. De nem szólt semmit. Végső soron ő csak egy cseléd, nem tehetta kockára a munkáját.

– Hozd a vizet, hozd a fertőtlenítőt, hozd a táskámat, hozd...

– Hozom már, doktor úr, hozom.

– Nincs időnk kivárni, hogy a vigói bába ideérjen? – kérdezte az orvos.

– Nincs, doktor úr, nincs! – óbégatott Isabela.

Tehetlenségében Cubedónak nem akadt jobb ötlete, mint hogy Isabela a szomszédos uradalomból, Sardináéktól hozzon segítséget.

– A cselédjük szokott bábáskodni – mondta.

– Az állatok körül, doktor úr! – kiáltotta a lány.

– Mit számít az most?!

– És vak!

Isabelának nem fért a fejébe, hogyan lehetne segítségükre az a szerencsétlen nőszemély.

– Nem, nem, nem! – tiltakozott Don Gustavo olyan indulattal, amelyre csak ő ismerte a magyarázatot. – Semmi szín alatt! Ebbe a házba nem teheti be a lábát senki arról a birtokról.

– Señor Valdés, nincs más választásom. Szükségem van rá! – kiáltotta az orvos. – Ha vak, ha félszemű, ha bármilyen.

Don Gustavo kiharzott a szobából, aztán néhány perc múlva visszatért. Összeszorított száját csak két szó hagyta el:

– Nem bánom.

Isabela az orvos aggódó pillantásaitól övezve kiharzott a házból, és a cseléd keresésére indult. Doña Inés pupillái kitágultak, és mintha hirtelen megöszült volna vállára omló haja is, amit a szobalány időközben leengedett.

– Lélegezzon, asszonyom, lélegezzon mélyeket!

Doña Inés a fájdalomtól csak üvölteni tudott, és kínjában a kézfejét harapdálta. A hasa kemény volt, mint a kő.

– Nem tetszik nekem ez a habzó vér – mondta az orvos.

– Mit akar ezzel mondani? – kérdezte Don Gustavo.

– Néha előfordul ugyan, de nem szokványos.

Don Gustavót nem érdekelte, mi szokványos, és mi nem, csak azt akarta tudni, hogy túléli-e a felesége a szülést.

– Doktor úr...

Az orvos éppen egy injekciót készített elő.

– Doktor úr – erősködött Don Gustavo –, meg fog halni?

Cubedo felkapta a fejét, és úgy nézett rá, mint egy istenkáromlóra.

– Eszébe ne jusson még egyszer ilyet kérdezni!

Don Gustavo közelebb lépett az ágyhoz. A felesége baljós szomorúsággal nézett vissza rá. Don Gustavo előtt lepergett az egész élete, mint akinek fogytán az ideje, és a jövő helyén már csak a tátongó, sötét űrt látná; mintha ezt az elviselhetetlen büntetést kapta volna vezeklésül azért, mert hagyta, hogy elragadja a vágy, és megcsalta a feleségét. De csak Renatával, csak vele! – üvöltötte a lelkiismerete.

– Add a kezed, Gustavo!

Most még Doña Inés hangja is ismeretlenül csengett számára.

A szájához emelte az asszony kezét, és csókot lehelt az ujjaira. Eszébe jutottak az első éjszakáik. Hogy ugyanitt, ebben a hálószobában teljesült be a szerelmük, amellyel az élet megáldotta őket.

– Doña Inés, most beadok magának egy vérzéscsillapítót – törte meg a csendet Cubedo doktor.

Don Gustavo fülébe azonban nem jutottak el ezek a szavak. Ő saját magával volt elfoglalva. Soha nem gondolta, hogy a vétkeinek ára lesz, és hogy még az életében sor kerül a büntetésre. Nem mintha fel akarta volna menteni magát, de az összes kubai ősére megesküdtött volna, hogy mindig szerette a feleségét, attól a naptól kezdve, amikor először megpillantotta. Inés akkor töltötte be a tizenhatodik életévét, és üde volt, mint a hajnal. A kúria falai most mégis a másik nő nyögéseit és sikolyait visszhangozták: a bűnös gyönyör hangjait.

– Doña Inés, úgy látom, a vérzése elállt. Most benyúlok a kezemmel a szülőcsatornába, hogy megnézzem, hol tart a gyerek. Vegyen mély levegőt!

Az orvosnak néhány másodperc is elég volt ahhoz, hogy megállapítsa: a gyermek farfekvéses.

– Hol a pokolban van már az a lány? – morogta.

A könyékig feltúrt bő ingben és a hatalmas nadrágban, amelynek szíját kétszer is körbe kellett tekernie a derekán, a tőle megszokott gondos megjelenésből és eleganciából nem sok maradt.

Ebben a pillanatban lépett be a szobába Isabela a szomszéd cseléddel az oldalán. A csontjukig elázott két nő úgy nézett ki, mint két átlátszó kísértet. Olyan hajmeresztő látványt nyújtottak, hogy Don Gustavo és az orvos egészen megrémült tőlük.

– Te jó ég! – kiáltott fel az orvos. – A szívbjait hozzátok az emberre!

Mariña – mert így hívták a cselédet – közelebb lépett az ágyhoz, és hősín szemét Doña Inésre szegezte. A tenyerét óvatosan a vajúdó nő hasára helyezte, és lassan csúsztatta rajta lefelé, a lágyéki területig. Aztán egy hirtelen mozdulattal félretolta Cubedót.

– Hagyja rám – morogta neki.

– A gyermek farfekvéses – jegyezte meg az orvos.

– Na ne mondja! Látatlanban is tudtam.

Mariña nem várt jártassággal mozgósított maga körül mindenkit.

– Isabela, nyisd ki az ablakokat! Tele van gonosz erőkkkel ez a ház! – kiáltotta. – Doktor, masszírozza a *señora* hasát az óramutató járásának megfelelően.

Kért egy hálóinget, vagy bármi szárazat, amit találnak; lecserélte csuromvizes ruháját, és az ágy végénél letérdelt. Olyan arca volt, mint egy kisgyereknek, aki még a kamaszkort se érte meg, a keze apró, mint a vakond lába, örök homályba vesző a tekintete, mintha sosem találkozott volna a halállal.

A tehenek, a juhok és a kutyák ellésénél szerzett tapasztalatával megragadta a gyermek farát, és addig húzta, amíg ki nem szedte az anyjából. Doña Inés most tudta meg igazán, mit jelent az üresség.

– Kislány! – állapította meg a bába az újszülöttet tapogatva.

– Kislány! – ismételte meg Isabela.

– Egy élő kislány! – vágta rá Cubedo doktor.

– Kislány... – hallatszott Don Gustavo megtört hangja is.

Señor Valdésnek abban a pillanatban fogalma sem volt, mit kellene éreznie vagy gondolnia.

Ez a gyermek lesz az első lány, aki a Valdés nevet fogja viselni: három generáción keresztül küzdöttek a világrajövetel ellen a női utódok, mint a hátára fordított macska.

Doña Inés fehér volt, mint a tej, és érthetetlen szavakat motyogott, mint aki nincs teljesen magánál.

– Tartson ki, asszonyom, már kint van a kisbaba.

Mariña egy selyemszállal elvágta a köldökzsinórt, és alkoholt csepegtetett a sebre, hogy fertőtlenítsen. Az újszülött azonnal felsírt.

Isabela a lavórhoz sietett vele, és miközben tisztogatta, megkérdezte:

– Milyen nevet adjunk neki, Don Gustavo?

– Ugyan, leányom! Ne foglalkozunk most nevekkal – intette le Cubedo doktor.

Az Espiritu Santo-birtok szolgálója az illendőséggel mit sem törődve az orvos elé lépett.

– Bocsásson meg, doktor úr – mondta –, de az is fontos, hogy a kislányt a Szűzanya kegyeibe ajánljuk, nehogy...

– Ne fessd az ördögöt a falra, te lány! Elég volt a vészmadárkodásból, *carallo**! Megmondtam!

Isabela egy darabig hallgatott, de nem az a fajta volt, akinek lakatot lehet tenni a szájára, ezért újrakezdte:

– Maga orvos, én meg csak egy cseléd vagyok, de a kislánynak neve lesz, és én fel fogom ajánlani a Szűzanyának, ahogy kell.

Tiszta lepedőbe csavarta az újszülöttet, és leszaladt vele a lépcsőn.

– Isabela! – visszhangzott utána az éjszakában a bába hangja. – Legyen Carolina a neve!

Hogy ki adta a bába szájába ezt a nevet, sosem derült ki. De ez volt a legkevésbé fontos. Mint ahogyan annak sem volt jelentősége, hogy

* A pokolba! (*galego*)

Isabela Carolina helyett Catalinát hallott, így a kislány végül a vértanú* nevét viselte.

A kúria duplamennyezetes, gránitfalú kápolnája mindössze húsz méterre volt a főbejárattól. A szobalány kinyitotta a faajtót, és a Kármel-hegyi Szűz Mária szobra előtt térdre ereszkedve imádkozott, úgy, ahogyan azt a templomban a hívektől látta, hogy a gazdasszonya minél előbb gyógyuljon meg, és a kislányának boldog jövője legyen.

– Nézd, micsoda *fillá-t*** hoztam eléd! Ő Catalina. Öleld magadhoz, Szűzanyám, és vedd oltalmadba az édesanyját is. Megígérem, hogy nem fogok kihagyni egyetlen vasárnapi misét sem.

A Mária-szobor lábához tette a kislányt, majd néhány percre a magasba emelte, amíg imádkozott. Behunyt szemmel elmormolt minden imát, amit kívülről tudott, és amikor kinyitotta a szemét, szentül hitte, hogy a Szűzanya könnyezik.

– Könyörülj rajtunk, Istenem! Könyörülj! – kiáltotta a félelemtől összeszorult szívvel.

Közben Don Gustavónak is eleredtek a könnyei. Homlokon csókolta a feleségét, és felment a Cíes-szigetekre nyíló toronyszoba erkélyére, amit az egyszerűség kedvéért mindenki Cíes-kilátónak nevezett.

Soha életében nem esett át ekkora ijedelmén. Akkor sem, amikor Kubát elhagyta. Vagy amikor az utolsó pénzét is a fűrészmalomra tette fel. Vagy amikor megérkezett a hír a családtagjai haláláról. Egyik a másik után.

Soha.

– Don Gustavo! – kiáltott utána Mariña, a bába. – Don Gustavo! Itt van?

Semmi.

Don Gustavo mintha megszűnt volna létezni. Az erkélyről tökéletes panoráma nyílt a birtokára, amelynek közepén a hatalmas kúria állt.

* Utalás Alexandriai Szent Katalinra, aki a legenda szerint a III–IV. század fordulóján élt, és Maximinus római császár uralkodása alatt szenvedett vértanúságot. (*A ford.*)

** Kislány. (*galego*)

A kápolna, a magtár és a szépséges kert sötét volt ezekben a késői órákban, akárcsak a látóhatár a Punta do Bicó-i baljós éjszakában. Háttul az istálló és a szerszámok tárolására szolgáló *palleira** között állt a kasznár házaspár viskója. Egy sarokban pislákoló lámpa halovány fénye világította meg a roskadozó épület belsejét. Don Gustavo a viskó közepén kirajzolódó alakban felismerte Renatát, aki szülőpózbba merevedve vajúdott a koszos kőpadlón.

Mint Mariña állatai.

Az árnyalak néma fájdalommal üvöltött a levegőbe, a haja az arcába omlott, a tenyerével a padlót ütötte, mintha azt akarta volna elérni, hogy a föld megnyíljon alatta, és a hasában fekvő magzat egyenesen a szakadékba hulljon, amikor megszületik.

A sikolyokat és az átkokat megtartotta magának.

A jelenetnek nem volt más tanúja, csak Don Gustavo. Ő is csak a távolból nézte végig, ahogy Renata megszüli az ő másik lányát, akinek majd Clara lesz a keresztnéve, az első vezetéknevét Domingo után, a másodikat pedig az édesanyja után kapja.

Clara Alonso Comesaña.

– Señor Valdés?

– Itt vagyok, leányom – suttogta Don Gustavo.

Mariña odabotorkált hozzá a hangját követve, és megérintette a hátát. Don Gustavo egész testében remegett.

– Hozzak egy pohár vizet? – kérdezte aggódva a bába.

– Nem szükséges.

– Ne hagyja magára a feleségét.

Minden férfi elkövet valamilyen végzetes hibát, akármilyen jelentős a vagyona, a hírneve vagy a származása, gondolta Don Gustavo. Visszament a szobába, és a bűn súlyával a tekintetében a felesége hasát nézte mereven.

* Csűr. (*galego*)